

MİLLİ MƏDƏNİ-MƏNƏVİ İRSİN QORUNMASINDA KİTABXANALARIN VƏZİFƏLƏRİ

Bəşəriyyətin qiymətli məlumat daşıyıcısı olan kitab zəmanəmizdə nəinki bilik, informasiya daşıyıcısı olaraq rol oynayır, həmçinin yeni modern cəmiyyət quruculuğunun ən mühüm vasitələrindən birinə çevrilmişdir. İndi insan həyatını informasiya təminatı olmadan təsəvvür etmək qeyri-mümkündür.

Əməkdar elm xadimi, tarix elmləri doktoru, professor A.Xələfov “Kitabxanaşünaslığa giriş” kitabında yazır: “Kitabxananın mahiyyətini dərk etmək, onun hazırda necə olduğunu və gələcəkdə necə olacağını müəyyənləşdirmək üçün onu yaratmış cəmiyyətin və onun xidmət edəcəyi cəmiyyətin təbiətini göstərən mədəni proseslərin mühiti ilə əlaqədar olaraq tədqiq etmək, öyrənmək zəruridir. Göründüyü kimi cəmiyyət özü də kitabxanalara möhtacdır. İnsan biliyini qoruyub saxlamaq, onu gələcək nəsillərə çatdırmaq üçün kitabxanalar ən münasib müəssisələrdir və uzun əsrlər boyu həm ibtidai, həm də mürəkkəb cəmiyyətlərdə müvəffəqiyyətlə fəaliyyət göstərmiş, cəmiyyətin tərəqqisinə xidmət etmişdir” (1, 129).

Buradan belə bir qənaətə gəlmək olar ki, kitab ən etibarlı informasiya daşıyıcısıdırsa, kitabxana isə ən böyük informasiya bazası xəzinədir. Bu xəzinəni dərk etmək üçün 5 elementi qeyd etmək olar:

- 1) Fikir – ideya – informasiya.
- 2) Onu qoruyub saxlayan maddi daşıyıcı – kitab.
- 3) Kitabı saxlayan baza – kitabxana.
- 4) İnformasiya tələbatçısı – oxucu - insan və onun böyük modeli – cəmiyyət.
- 5) Bu prosesləri icra edən subyekt - kitabxanaçı.

Prof. A.Xələfov isə kitabxana barəsində bir mütəxəssis kimi belə bir fikri qeyd edir: “Dünya kitabxanaşünaslığı “genetik təhlil” metoduna əsaslanaraq belə bir nəticəyə gəlmişdir ki, kitabxana quruluşca dörd elementdən ibarətdir. Bu elementlərsiz heç bir kitabxananın mövcudluğu və fəaliyyəti mümkün deyildir. Bu elementlər aşağıdakılardır:

- 1) Sənəd;
- 2) Oxucu;
- 3) Kitabxanaçı;
- 4) Maddi-texniki baza (1, 267).

Həqiqətən təbiət və cəmiyyətdə bir çox elementlərin dialektik vəhdətdə bir tam kimi inkişafını sadəcə onları müşahidə etdikdə görmək olar. Diqqət etmək lazımdır ki, dialektik oxşarlıq hər bir xırda elementdə özünü büruzə

düşməkdə isə kitabxanaçılarımıza bədii və incəsənət ədəbiyyatının təbliği sahəsində gördüyü işlər, gəncləri təsirli sənət əsərləri vasitəsilə tərbiyələndirmək üçün keçirdiyi tədbirlər kömək edə bilər” (3, 98-99).

“Kitabxana və cəmiyyət” mövzusunun dərinliyinə bir az nüfuz etsək burada oxucuları lazımi informasiya ilə təmin edən kitab, kitabxana, oxucu elementləri və bunların vəhdətindən yaranan müəliə problemi ortaya çıxır. Müəliə probleminin incəliklərini təhlil etdikcə isə kitabxana və cəmiyyət anlayışının böyük bir dialektik model olmasını görürük. Onun kiçik modeli isə kitab və insan-oxucu anlayışlarıdır, desək, yanılmazdır. Bu iki elementin daim bir-birilə təması isə sanki böyük model - “kitabxana və cəmiyyət”in bazis, fundamentini törədir. Kitablara – kitabxana, insan-oxucular isə cəmiyyəti üçün bazis, fundament yaradır. Böyük mütəfəkkir alim Eynşteynin dediyi kimi, hər şey sadədən mürəkkəbə doğru inkişaf edir. Təbii ki, bu elementlərdə də həmçinin inkişaf sadədən mürəkkəbə doğru gedir.

Eyni zamanda yaddan çıxartmaq olmaz ki, müəliənin milli irs probleminə yerinə yetirdiyi işlər heç də az əhəmiyyət kəsb etmir. Belə ki, zaman və mühit daim inkişaf edir, nəsilər dəyişir. Bütün bunlar isə sanki bir zəncirli sistem olaraq daim dövrüyyədədir. Bu böyük fonda hər yaranan yeni nəsil köhnə nəslin topladığı təcrübələri informasiya daşıyıcılarından mənimsəyir, öyrəndiklərinin daha təkmilləşmiş bir təfəkkürdə yeni formatını yaradır. Bu mənada cəmiyyətin informasiya axını ilə tənzim olunması, lazımlı və zərərli və yaxud lazımsız informasiya cəmiyyətin hər bir üzvünə - oxucusuna doğru istiqamətlənib hansı yeni şüur tərzini yaradacaq, bax bu müasir kitabxanaşünaslıq elminin ən ümdə məsələlərindən biri kimi hesab edilə bilər.

Kitabla insanın təması zamanı bir çox məsələlər üzə çıxır. İnsan uşaqlıqdan qocalana qədər ətraf aləmlə ünsiyyətdə olur. Ünsiyyət zamanı isə ətrafi duyğusu, hissləri, ağı, dərrakəsi vasitəsilə qavramağa başlayır. Psixoloqların dediyi kimi hər bir insan ətrafdakı siqnallara reaksiya verən subyektdir və bu siqnallar vasitəsilə o, obyektə qavramağa başlayır. Bu siqnallarda isə müasir cəmiyyətdə “informasiya” anlayışının əks olunması özünü qabarıq göstərir. Texniki vasitələrin inkişafı və internetin yaratdığı qlobal informasiya məkanı daha da təkmilləşməkdədir. Bu məsələlərin təhlili istiqamətində kitabxanaların ən böyük missiyası isə cəmiyyətin milli irsinin – genetik fondunun təkmilləşərək sivil bir səviyyəyə yüksəlməsini təşkil etməkdir.

Prof. A.Xələfov “Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi” kitabında kitabxana işinə belə bir tərif vermişdir: “Kitabxana işi - elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə fəaliyyəti sahəsi kimi Kitabxana sisteminin təşkili və inkişafını, kitabxana fondlarının formalaşdırılmasını, hüquqi və fiziki şəxslərə kitabxana, informasiya və biblioqrafiya xidməti qaydalarını, kitabxanaçı-biblioqraf kadrların hazırlanmasını, kitabxanaların inkişafının elmi-metodik təminatını əhatə edən fəaliyyət sahəsidir” (2, 245).

Beləliklə, milli irsimizin - genetik kodlarımızın qorunub saxlanması kitabxanaların üzərinə düşən rol çox böyükdür. Burada sosioloji, psixoloji, eyni zamanda fəlsəfi tərəfləri tam nəzərə almadan kitabxananın milli irsin qorunub saxlanması hansı çəkiyə, qüdrətə malik olduğunu aydınlığı ilə tam dərk etmək çox çətin olacaq. Bu mənada verilən məsələni aydınlığı ilə dərk etmək üçün bu məqalədə məsələyə yanaşma yollarını qeyd etmək zərurəti meydana çıxmışdır. Unutmaq olmaz ki, həmin yanaşmaları xırdalığı ilə cilalasaq, vaxt və məqalə çərçivəsindən qırağa çıxmış olarıq. Ona görə də yekun olaraq qeyd etmək mütləqdir ki, kitabxana və onun millətin mənlilik şüuru ilə əlaqəli inkişafı sivil bir cəmiyyətin yaranması üçün çox zəruri bir məsələdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Xələfov A.A. *Kitabxanaşünaslığa giriş (I hissə)*. - Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2001. - 400 s.

2. Xələfov A.A. *Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi*. - Bakı: Azərnaşr, 2006. - 312 s.

3. Knyaz Aslan. *Şəxsiyyətin formalaşmasında bədii ədəbiyyatın rolu*. - Bakı, 2008. - 300 s.

Э. АЖДАРОВ

ФУНКЦИИ БИБЛИОТЕК В СОХРАНЕНИИ НАЦИОНАЛЬНОГО НАСЛЕДСТВИЯ РЕЗЮМЕ

В этой статье рассматриваются о функциях библиотек в сохранении национального наследия. Особое внимание уделено проблемам библиотеки в современном мире. В статье приоритеты современного библиотековедения анализируются связи воспитанием национальной культуры общество.

E. AZHDAROV

IN PRESERVING THE NATIONAL HERITAGE OF THE FUNCTIONS SUMMARY

This article discusses the functions of libraries in preserving the national heritage. Particular attention is paid to the library in the world today. The article analyzes the priorities of modern library science education context of national culture society.